

Sygn. akt III AUa 476/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 lutego 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Krystian Serzysko (spr.)
Sędziowie:	SSA Ewa Drzymała SSA Grażyna Wiśniewska
Protokolant:	st.sekr.sądowy Dorota Stankowicz

po rozpoznaniu w dniu 24 lutego 2016 r. w Krakowie

sprawy z wniosku **J. S.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w K.**

o emeryturę nauczycielską

na skutek apelacji wnioskodawcy J. S.

od wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach V Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 29 stycznia 2015 r. sygn. akt V U 3507/14

o d d a l a apelację.

SSA Ewa Drzymała SSA Krystian Serzysko SSA Grażyna Wiśniewska

Sygn. akt III AUa 476/15

UZASADNIENIE

Wyroku z dnia 24 lutego 2016 r.

Wyrokiem z dnia 29 stycznia 2015 r. Sąd Okręgowy w Kielcach oddalił odwołanie J. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w K. z dnia 22 lipca 2014 r. odmawiającej prawa do emerytury. Sąd ustalił, że J. S. urodził się w dniu (...). Rodzice wnioskodawcy posiadali gospodarstwo rolne położone w miejscowości P. o powierzchni 3.40 ha i 1 ha położony dalej od domu. W okresie od 1 września 1975 roku do 30 września 1979 roku wnioskodawca zamieszkiwał wspólnie z rodzicami w miejscowości P. nr 71. Wnioskodawca miał też młodszą siostrę która wówczas nie mieszkała w domu rodzinnym, kończyła szkołę średnią i mieszkała w internacie. Wnioskodawca po ukończeniu szkoły podstawowej podjął naukę w Technikum Mechanicznym w K., w którym nauka trwała 5 lat. Szkołę tę ukończył w

terminie. Do szkoły dojeżdżał około 30 km. Rodzice wnioskodawcy uprawiali różne gatunki zbóż: żyto, owies, pszenicę, ponadto uprawiali też ziemniaki. Mieli około 4, 5 sztuk bydła, 10 sztuk trzody chlewnej, kilka owiec, kłacz, źrebięta, kury, gęsi. Ojciec wnioskodawcy pracował poza rolnictwem. Mama pracowała tylko w domu. Wnioskodawca pomagał rodzicom w gospodarstwie rolnym przy obrządku, w polu. Gospodarstwo nie było zmechanizowane. Nie wyjeżdżał w wakacje tylko pracował w polu i w tym gospodarstwie. Wnioskodawca pracował po przyjeździe ze szkoły. Pracowałem przy inwentarzu, przyprowadzał i wyprowadzał krowy na pole, pracował przy obrządku inwentarza żywego. Parował ziemniaki, przygotowywał śrutę- w zależności od okresów. W okresie zimowym dodatkowo ciął sieczkę, robił omloty, pracował przy omlotach. Poił bydło, wywoził obornik. Kiedy użytki były zielone to kosił je i suszył. Uczył się wieczorami. Od 1 października 1979 r. podjął studia dzienne w Wyższej Szkole (...) w R., które ukończył z dniem 13 września 1988 r. Okres od 1 października 1979 r. do 30 września 1984 r. organ rentowy przyjął do stażu pracy jako okres nieskładkowy. W dniu 3 lipca 2014r. wnioskodawca wystąpił z wnioskiem o emeryturę. Ostatni stosunek pracy łączący wnioskodawcę z I Publicznym Gimnazjum w S. ustał z dniem 27 czerwca 2014 r. z upływem czasu, na który umowa została zawarta (art. 30 §1 pkt 4 k.p). Zaskarżoną w sprawie niniejszej decyzją organ rentowy Oddział ZUS w K. uznał za udowodniony okres zatrudnienia w wymiarze 24 lat 11 miesięcy i 29 dni w tym 19 lat 10 miesięcy i 28 dni pracy nauczycielskiej.

Sąd Okręgowy zważył, że odwołanie wnioskodawcy jest niezasadne. Zgodnie z treścią art. 88 ust. 1 ustawy z 20 stycznia 1982 Karta Nauczyciela (Dz. U z 2014r. poz. 191 j.t.) nauczyciele mający trzydziestoletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze, zaś nauczyciele szkół, placówek, zakładów specjalnych oraz zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich - dwudziestopięcioletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze w szkolnictwie specjalnym, mogą - po rozwiązaniu na swój wniosek stosunku pracy - przejść na emeryturę. Nauczyciele spełniający warunki określone w ust. 1 mogą przejść na emeryturę również w wypadku rozwiązania stosunku pracy lub wygaśnięcia stosunku pracy w okolicznościach określonych w art. 20 ust. 1, 5c i 7 (ust.1a). Do okresu 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze, o którym mowa w ust. 1, zalicza się także okres skierowania, na podstawie odrębnych przepisów, do pracy pedagogicznej za granicą (ust. 1b). Według ust. 2a. nauczyciele urodzeni po dniu 31 grudnia 1948 r., a przed dniem 1 stycznia 1969 r. zachowują prawo do przejścia na emeryturę bez względu na wiek, jeżeli: spełnili warunki do uzyskania emerytury, określone w ust. 1, w ciągu dziesięciu lat od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2013, poz. 1440 t.j.), z wyjątkiem warunku rozwiązania stosunku pracy oraz nie przystąpili do otwartego funduszu emerytalnego albo złożyli wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, na dochody budżetu państwa. Zatem nabycie prawa do emerytury w trybie cytowanych wyżej przepisów zostało uzależnione od spełnienia przez ubezpieczonego łącznie kilku przesłanek, z których jedną jest posiadanie co najmniej 30-letniego okresu składkowego i nieskładkowego w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze. W przedmiotowej sprawie nie jest sporny między stronami staż pracy wnioskodawcy w wymiarze 24 lat 11 miesięcy i 29 dni w tym 19 lat 10 miesięcy i 28 dni wykonywania pracy nauczycielskiej. Poza sporem pozostaje także to, iż wnioskodawca nie pozostaje w stosunku pracy, który ustał w dniu 27 czerwca 2014 r. z upływem czasu, na który umowa była zawarta. Spór dotyczy natomiast przyznania wnioskodawcy prawa do emerytury w tym zaliczenia do stażu pracy wnioskodawcy okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców od dnia 1 września 1975 r. do 30 września 1979 r. Zdaniem organu zaliczenie powyższego okresu jest niemożliwe z uwagi na fakt, że wnioskodawca w tym czasie uczęszczał do szkoły ponadpodstawowej i nie mógł codziennie i stale pracować w gospodarstwie rolnym rodziców. Stosowanie do treści art. 10 ust. 1 pkt 3 cytowanej wyżej ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przy ustalaniu prawa do emerytury oraz przy obliczaniu jej wysokości uwzględnia się również okresy, traktując je, z zastrzeżeniem art. 56, jak okresy składkowe, przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 roku okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe, ustalone na zasadach określonych w art. 5-7, są krótsze od okresu wymaganego do przyznania emerytury, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu. W wyroku z dnia 19 grudnia 2000 roku, wydanym w sprawie II UKN 155/05 (OSNP z 2002 roku, Nr 16, poz. 394), Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że przy ustaleniu prawa do emerytury uwzględnia się okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, świadczonej przed dniem 1 stycznia 1983 roku w wymiarze przekraczającym połowę pełnego wymiaru czasu pracy, także w czasie wakacji szkolnych (art. 10 ust. 3 w związku z art. 6 ust. 2 lit. a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Na

uwagę zasługuje także pogląd, że obowiązujące przepisy wyraźnie nie wyznaczają rozmiaru świadczonej pracy i nie wymagają, aby praca ta stanowiła jedyne lub główne źródło utrzymania zainteresowanej, nie może być jednak kwestii, że do stażu emerytalnego uwzględnia się nie okresy jakiegokolwiek pracy, a jedynie stałą pracę o istotnym znaczeniu dla prowadzonej działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym, w którym osoba zainteresowana zamieszkuje lub ma możliwość codziennego wykonywania prac związanych z prowadzoną działalnością rolniczą (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2000 roku, w sprawie II UKN 535/99. OSNP z 2001 roku, Nr 21, poz. 650). W świetle utrwalonego orzecznictwa sądowego, pracą w gospodarstwie rolnym, nie są czynności o charakterze pomocy, lecz czynności stałe, umożliwiające funkcjonowanie gospodarstwa, stanowiące zarazem źródło utrzymania osoby, która je wykonuje (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22.05.1997r. sygn. akt II UKN 136/97, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 1998 r. sygn. akt II UKN 433/97, wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 14.04.1999 r. sygn. akt III AUa 421/98). Muszą to być również czynności wykonywane w określonym prawem wymiarze. Z art. 12 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. wynika, że przy ustalaniu prawa do świadczeń określonych w ustawie nie uwzględnia się okresów zatrudnienia wykonywanego w wymiarze czasu niższym niż połowa obowiązującego pracownika w danym zawodzie. Wprawdzie w rolnictwie trudne jest ustalenie średniego wymiaru czasu pracy w tygodniu, czy w miesiącu, ale jest niewątpliwe, że z reguły od wiosny do jesieni praca trwa kilkanaście godzin na dobę. Sąd Okręgowy dzieląc te poglądy, po analizie zgromadzonego materiału dowodowego uznał, że w spornym okresie wnioskodawca wykonywał stałą pracę o istotnym znaczeniu dla prowadzonej działalności rolniczej w gospodarstwie rolnym rodziców. Sąd dał wiarę zeznaniom świadków w zakresie świadczenia przez wnioskodawcę stałej pracy w gospodarstwie rolnym, albowiem są spójne, konsekwentne, wzajemnie się uzupełniają, tworząc logiczną całość. Przeprowadzone postępowanie dowodowe wykazało, że wnioskodawca pracował w gospodarstwie rolnym rodziców ponad połowę czasu pracy. Niewątpliwe zakres czynności wykonywanych przez wnioskodawcę w gospodarstwie rolnym był szeroki. Oprócz czynności jakie wykonywał przy obrządku inwentarza żywego, wykonywał szereg prac polowych odbywających się w czasie roku szkolnego: od wiosny do jesieni, a także i zimą. Z uwagi na fakt, że gospodarstwo to nie było zmechanizowane i ojciec wnioskodawcy pracował poza rolnictwem wnioskodawca musiał w nim pracować, świadcząc różnorodne prace. Wprawdzie odległość pomiędzy miejscem zamieszkania a szkołą ponadpodstawową, do której wnioskodawca uczęszczał była duża, jednakże wnioskodawca wracał ze szkoły około godziny 14-tej. Miał więc możliwość świadczenia pracy w gospodarstwie rolnym. Pracował także w czasie ferii i wakacji szkolnych, bowiem nigdzie nie wyjeżdżał w czasie tych przerw szkolnych. Brak jest natomiast podstaw do zaliczenia wnioskodawcy do ogólnego stażu pracy, pracy w gospodarstwie rolnym przypadającej w trakcie odbywania studiów dziennych w Wyższej Szkole (...) w R.. Wnioskodawca studiował w znacznej odległości od miejsca zamieszkania i w tym przypadku nie jest możliwym, aby stale miał możliwość świadczenia pracy w gospodarstwie rolnym o istotnym znaczeniu dla prowadzonej działalności rolniczej. Wnioskodawca nie udokumentował też w sposób wiarygodny okresów, kiedy korzystał z urlopu dziekańskiego. Przede wszystkim zauważyć należy, iż okres od 1 października 1979 r. do 30 września 1984 r. organ rentowy przyjął do stażu pracy jako okres nieskładkowy. Ponadto po 1 stycznia 1983 r. wnioskodawca nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników jako domownik. Reasumując stwierdzić należy, że nawet gdyby uwzględnić wnioskodawcy do stażu pracy okres pracy w gospodarstwie rolnym rodziców po 16 roku życia, to wnioskodawca i tak nie spełnia warunków niezbędnych do przyznania mu wnioskowanego świadczenia. Nadal bowiem nie legitymuje się co najmniej 30 letnim okresem zatrudnienia w tym 20 letnim okresem pracy nauczycielskiej. Ponadto ostatnia umowa o pracę łącząca wnioskodawcę z I Publicznym Gimnazjum w S. została rozwiązana z dniem 27 czerwca 2014 r. tj. z upływem czasu, na który została zawarta, czyli na podstawie art. 30 § 1 pkt 4 k.p., a nie jak tego wymagają przepisy w oparciu o art. 88 Karty Nauczyciela. Mając na uwadze powyższe okoliczności Sąd na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

Apelację od wyroku złożył J. S. zaskarżając powyższy wyrok w całości. Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił obrazę przepisów prawa materialnego, tj. art. 88 ustawy z dn. 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela, a polegającą na niedoliczeniu do ogólnego okresu stażowego stanowiącego podstawę do uzyskania świadczenia emerytalnego okresu od dn. 10.09.1975r. do dn. 30.09.1979r. oraz okresów od dn. 30.06.1980r. do dn. 30.01.1981r. i od dn. 20.06.1982r. do dn. 30.01.1983r., podczas gdy we wskazanych przedziałach czasowych J. S. świadczył stałą pracę w gospodarstwie rolnym, która winna być zaliczona do ogólnego stażu pracy. Podnosząc powyższy zarzut, na podstawie art. 386 §1 kpc wniósł o: uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji,

rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu przed Sądem II instancji według norm przepisanych. W uzasadnieniu podniósł, że zdaniem Sądu Okręgowego odwołanie od decyzji organu jest niezasadne z uwagi na niespełnienie przez J. S. przesłanek z art. 88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela, który nie legitymuje się odpowiednim stażem pracy, nawet po zaliczeniu do niego okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców po ukończeniu przez niego 16 roku życia. Nadto, umowa o pracę z I Publicznym Gimnazjum w S. została rozwiązana z upływem czasu, na który została zawarta w trybie art. 30 § 1 pkt 4 kodeksu pracy, nie zaś w oparciu o art. 88 ustawy Karta Nauczyciela. Powyższy wyrok jest krzywdzący dla wnioskodawcy i nie może się ostać. Przepisy ustawy z 1982 r. - Karta Nauczyciela w sposób wyczerpujący regulują zasady przechodzenia nauczycieli na emeryturę. Odrębność tego systemu polega na przyznaniu prawa do emerytury bez względu na wiek. Zgodnie z treścią art. 88 Karty Nauczyciela emerytura przysługuje po wykazaniu trzydziestoletniego okresu zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze. Zgodnie z wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dn. 29.05.2014r., sygn. III AUa 1605/13, okres 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze, o którym mowa w art. 88 ust. 1 ustawy z 1982 r. - Karta Nauczyciela, to okres wykonywania pracy przez nauczyciela pozostającego w tym czasie ze szkołą w stosunku pracy na podstawie umowy o pracę lub mianowania. Nauczyciele urodzeni po dniu 31 grudnia 1948 r., a przed dniem 1 stycznia 1969 r., zachowują prawo do przejścia na emeryturę bez względu na wiek, jeżeli w ciągu 10 lat od wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych spełnią warunki stażowe określone w art. 88 ust. 1 ustawy z 1982 r. Karta Nauczyciela, a warunek rozwiązania stosunku pracy - również po tej dacie (wyrok Sądu Najwyższego z dn. 19.10.2010 r., sygn. II UK 108/10). Dopełnieniem powyższego jest przepis art. 10 ust. 1 ppkt 3 ustawy z dn. 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, który wskazuje, iż przy ustalaniu prawa do emerytury oraz przy obliczaniu jej wysokości uwzględnia się również następujące okresy, traktując je, z zastrzeżeniem art. 56, jak okresy składkowe przypadające przed dniem 1 stycznia 1983 r. okresy pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, jeżeli okresy składkowe i nieskładkowe, ustalone na zasadach określonych w art. 5 są krótsze od okresu wymaganego do przyznania emerytury, w zakresie niezbędnym do uzupełnienia tego okresu. Sąd I instancji błędnie przyjął, iż J. S. nie spełnia wymagań stawianych przez ustawodawcę do nabycia świadczenia emerytalnego, nawet po doliczeniu do stażu pracy okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców po ukończeniu 16 roku życia. Bezsprzeczne jest, że okres zatrudnienia skarżącego w wymiarze 24 lat, 11 miesięcy i 29 dni. J. S. przez okres 19 lat, 10 miesięcy i 28 dni pracował w charakterze nauczyciela, zaś od 1975 r. świadczył pracę w gospodarstwie rolnym rodziców w P.. Celem osiągnięcia wymaganych ustawowo 30 lat stażu pracy, należy posilić się przepisami dającymi możliwość uzupełnienia brakujących lat okresem pracy w gospodarstwie rolnym. W tym miejscu należy przytoczyć treść uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dn. 24.09.2014r., sygn. III AUa 1028/14, w którym wskazano, iż dla uznania pracy w gospodarstwie rolnym jako okresu uzupełniającego w rozumieniu art. 10 ust. 1 pkt 3 u.e.r.f.u.s. znaczenie ma stałość wykonywania pracy w gospodarstwie, przy czym nie musi to oznaczać codziennego wykonywania czynności rolniczych, lecz gotowość (dyspozycyjność) do podjęcia pracy rolniczej, z czym wiąże się też wymóg zamieszkiwania osoby bliskiej rolnikowi co najmniej w pobliżu gospodarstwa rolnego. Tym kryteriom zazwyczaj odpowiada praca domownika rolnika, który świadczy określone prace stale (codziennie) w wymiarze nie mniejszym niż połowa etatu. Domownikiem, w rozumieniu art. 6 pkt 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, jest osoba, która zamieszkuje z rolnikiem lub w bliskim sąsiedztwie i świadczy stałą pracę w gospodarstwie rolnym. Skarżący urodził się jako syn właścicieli gospodarstwa rolnego, więc od najmłodszych lat pomagał w jego prowadzeniu. Następnie, w 1975r., po ukończeniu 16 roku życia skarżący stale pracował w gospodarstwie i wykonywał wszelkie czynności związane z jego utrzymaniem. Jeśli praca w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, świadczona była przed dniem 1 stycznia 1983r. w wymiarze przekraczającym połowę pełnego czasu pracy, to przy ustalaniu prawa do emerytury uwzględnia się także ten okres, jak to wskazał Sąd Apelacyjny Białymstoku w wyroku z dn.08.07.2014r., sygn. III AUa 186/14. Podkreślenia wymaga, iż ojciec J. S. zatrudniony był wówczas w pozarolniczej branży, matka skupiona był na prowadzeniu domu, zaś młodsza siostra skarżącego przeprowadziła się do miasta celem kontynuowania nauki, więc utrzymaniem gospodarstwa trudnił się wyłącznie skarżący. Gospodarstwo nastawione było na produkcję rolną i zwierzęcą oraz uprawę zbóż. J. S. pracował przy inwentarzu żywym oraz podejmował czynności związane z pracami polowymi. Wykonywał wszelkie zabiegi rolnicze związane z prowadzoną produkcją w rozmiarze dyktowanym potrzebami i terminami tych prac oraz używaniem ułatwiających te prace narzędzi. Pracował przez cały rok kalendarzowy, modyfikując jedynie charakter wykonywanych prac z uwagi na zmieniające się pory roku. Umiejętnie łączył obowiązki szkolne z koniecznością

zapewnienia gospodarstwu normalnego funkcjonowania, zwłaszcza, że dochód, jaki przynosiło, był głównym źródłem utrzymania rodziny. Charakter wykonywanej pracy, jej stałość, zaangażowanie J. S. potwierdziły zeznania świadków. Okres pobierania nauki w szkole ponadpodstawowej, tj. od dn. 10.09.1975 r. do dn. 30.09.1979r., należy również doliczyć do ogólnego stażu pracy. Po zakończeniu zajęć lekcyjnych, skarżący wracał do domu około godz. 14.00 i koncentrował się wyłącznie na pracach gospodarskich. Pracował do godzin wieczornych, więc osiągał wówczas co najmniej czterogodzinny czas pracy. Do zajęć szkolnych przygotowywał się wieczorami. Pracował także nieprzerwanie w czasie ferii zimowych i wakacji letnich, rezygnując z należnego uczniowi wypoczynku. Podejmowane czynności nie miały więc charakteru doraźnej pomocy w wykonywaniu typowych obowiązków domowych, zwyczajowo wymaganych od dzieci jako członków rodziny rolnika. W orzecznictwie utrwalony jest też pogląd, iż stałemu charakterowi pracy w gospodarstwie nie sprzeciwia się zaliczeniu takiej pracy fakt równoległej nauki, jeśli okoliczności faktyczne wskazują na potrzebę pracy w gospodarstwie i na realną możliwość pogodzenie pracy w gospodarstwie z nauką, nawet okresowo, od wiosny do jesieni, (wyrok Sądu Najwyższego z dn. 19.12.2000r., sygn. IIUKZ 155/00). Do ogólnego stażu pracy J. S. należy także dodać okresy przebywania skarżącego na urloпах dziekańskich, tj. od dn. 30.06.1980r. do dn. 30.01.1981r. oraz od dn. 20.06.1982r. do dn. 30.01.1983r. Konieczność skorzystania z nich była dyktowana aktualnymi potrzebami gospodarstwa. Rodzice skarżącego nie wykonywali jakichkolwiek czynności gospodarskich, więc to J. S. dbał o odpowiednie prosperowanie gospodarstwa. Gdyby kontynuował naukę na studiach, gospodarstwo zaczęłoby podupadać, co zrodziłoby konieczność sprzedaży zwierząt gospodarskich. Czynności, jakich podejmował się skarżący nie stanowiły prac o charakterze dorywczym, wykonywanych okazjonalnie i w wymiarze niższym od połowy pełnego wymiaru czasu pracy. Wręcz przeciwnie, świadczona praca miała charakter stały, ciągły, nieprzerwany. Podnieść należy, iż również i w tym przedziale czasowym dochód uzyskiwany z prowadzenia gospodarstwa rolnego był zasadniczym źródłem utrzymania skarżącego i jego rodziców. Jak podniósł Sąd Najwyższy w wyroku z dn. 3 lipca 2001 r., sygn. IIUKN 466/00, stała praca w gospodarstwie rolnym nie polega na codziennym wykonywaniu czynności rolniczych, co ze względu na rozmiar gospodarstwa lub rodzaj produkcji rolnej może nie być w pewnych okresach konieczne, lecz polega na gotowości do wykonania pracy rolniczej, jeżeli sytuacja tego wymaga. Przenosząc wywód Sądu Najwyższego na kanwę niniejszej sprawy, sytuacja, jaka zaistniała w gospodarstwie przesądziła o konieczności skorzystania z urloпów dziekańskich. Skoro w orzecznictwie szeroko dopuszczalne jest zaliczenie do stażu pracy okresu pracy w gospodarstwie rolnym podczas wakacji letnich, nie ma przeszkód w uwzględnieniu okresu pracy w gospodarstwie rolnym rodziców także w czasie wakacji szkolnych, z tym, że wymiar czasu tej pracy winien przekraczać połowę pełnego wymiaru czasu pracy - wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dn. 09.09.2014r., sygn. III AUa 2480/13, to tym bardziej należ zaliczyć do niego zdecydowanie dłuższe okresy urloпów dziekańskich. Owszem, skarżący nie był w stanie przedstawić decyzji władz uczelni przyznających mu urloп dziekański, bowiem uzyskał je kilkadziesiąt lat wcześniej i nie przypuszczał, iż w przyszłości mogą być potrzebne. Dokumenty zaginęły, jednak nie ma podstaw, aby kwestionować oświadczenia J. S. w tym zakresie. Nie uczynił także tego organ. Reasumując, dodawszy do bezspornego okresu zatrudnienia w wymiarze 24 lat, 11 miesięcy i 29 dni, okres pobierania nauki w szkole ponadpodstawowej (od dn. 10.09.1975 r. do dn. 30.09.1979r.) oraz okresy, podczas których J. S. korzystał z urloпów dziekańskich (od dn. 30.06.1980r. do 30.01.1981 oraz od 20.06.1982 r. do 30.01.1983 r.) uzyskuje się okres 30 lat, 1 miesiąc i 29 dni, czyli wymiar niezbędny do uzyskania świadczenia emerytalnego. Na datę 31.12.2008r. skarżący spełniał wszystkie ustawowe przesłanki do uzyskania świadczenia. Okoliczność, iż umowa o pracę z I Publicznym Gimnazjum w S. została rozwiązana w trybie art. 30 § 1 pkt 4 kodeksu pracy nie przesądza o braku warunków po stronie skarżącego do otrzymania emerytury. Brak jest bowiem w obowiązujących przepisach normy skutkującej koniecznością spełnienia wymogu pozostawania w zatrudnieniu na podstawie Karty Nauczyciela na dzień 31.12.2008 r. Ustawa powyższa wskazuje jedynie, jaki staż pracy musi osiągnąć ubiegający się o emeryturę wnioskodawca. Zgodnie z wyrokiem SA w Rzeszowie z dnia 21 lutego 1995 r., (III Aur 3/95) każdy przypadek wskazywania na pracę w gospodarstwie rolnym powinien być oceniany indywidualnie, tzn. z uwzględnieniem wszelkich towarzyszących okoliczności, m.in. wieku osoby powołującej się na taką pracę, wykonywane czynności, charakter i rozmiar gospodarstwa, liczbę domowników oraz inne, nawet obiektywne, istniejące po stronie danej osoby np. uczęszczanie do szkoły w miejscowości oddalonej od miejsca zamieszkania - położenie gospodarstwa rolnego, zaś stałości pracy w gospodarstwie rolnym nie należy utożsamiać z nieustannym, przez cały czas, ciągłym, wykonywaniem prac w gospodarstwie.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest ostatecznie bezzasadna, chociaż materia niniejszej sprawy wymaga uporządkowania.

Wnioskodawca J. S. wystąpił do organu rentowego o przyznanie emerytury nauczycielskiej, której przesłanki określone zostały w art. 88 ust. 1 ustawy z 20 stycznia 1982 Karta Nauczyciela (tekst jednolity: Dz.U. z 2014 r. poz. 191). Stanowi on, że: 1. nauczyciele mający trzydziestoletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze, zaś nauczyciele szkół, placówek, zakładów specjalnych oraz zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich - dwudziestopięcioletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze w szkolnictwie specjalnym, mogą - po rozwiązaniu na swój wniosek stosunku pracy - przejść na emeryturę.

1a. Nauczyciele spełniający warunki określone w ust. 1 mogą przejść na emeryturę również w wypadku rozwiązania stosunku pracy lub wygaśnięcia stosunku pracy w okolicznościach określonych w art. 20 ust. 1, 5c i 7.

2a. Nauczyciele urodzeni po dniu 31 grudnia 1948 r., a przed dniem 1 stycznia 1969 r. zachowują prawo do przejścia na emeryturę bez względu na wiek, jeżeli:

1) spełnili warunki do uzyskania emerytury, określone w ust. 1, w ciągu dziesięciu lat od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2013 r. poz. 1440, 1717 i 1734), z wyjątkiem warunku rozwiązania stosunku pracy, oraz

2) nie przystąpili do otwartego funduszu emerytalnego albo złożyli wniosek o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, na dochody budżetu państwa.

Organ rentowy wydając zaskarżoną decyzję odmówił przyznania świadczenia powołując się na niespełnienie przez wnioskodawcę trzech przesłanek wynikających z treści cytowanego przepisu. Po pierwsze z powodu braku wymaganego ogólnego stażu pracy mającego wynosić 30 lat, pod drugie z powodu braku wymaganego 20 letniego stażu nauczycielskiego, po trzecie z powodu nie rozwiązania stosunku pracy zgodnie z art. 88 Karty Nauczyciela. Nie ulega wątpliwości, że brak spełnienia chociaż jednego z tych warunków powoduje brak podstaw do przyznania emerytury.

Odwołanie skarżącego, reprezentowanego przez profesjonalnego pełnomocnika w osobie adwokata zakwestionowało niedoliczenie do ogólnego stażu pracy okresów pracy w gospodarstwie rolnym rodziców, zdając się nie zauważać pozostałych przesłanek przysługiwania prawa do świadczenia. Także sąd pierwszej instancji przeprowadził postępowanie dowodowe z przesłuchaniem świadków na okoliczności związane z pracą w gospodarstwie rolnym, jak się wydaje także nie dostrzegając pozostałych przesłanek, na których oparł się organ rentowy odmawiając przyznania emerytury. Z uzasadnienia wyroku wynika, że ostatecznie przyczyną oddalenia odwołania było ustalenie niespełnienia wszystkich trzech warunków określonych przez ZUS. Co do stażu pracy, uznał sąd, że nawet zaliczenie okresu uzupełniającego z art. 10 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2015, poz. 748) w postaci pracy w gospodarstwie rolnym rodziców przed podjęciem studiów nie daje wymaganych 30 lat zatrudnienia, ponieważ praca w gospodarstwie rolnym w czasie studiów przypadła w okresie, który już został zaliczony przez organ rentowy do nieskładkowego, zatem zastosowanie znajduje art. 11 ustawy, zgodnie z którym jeżeli okresy z art. 6, 7 i 10 zbiegają się w czasie, przy ustalaniu prawa do świadczeń uwzględnia się okres korzystniejszy. Nie sposób przy tym nie zauważyć, że przyjęcie niespełnienia pozostałych dwóch warunków w postaci braku stażu nauczycielskiego oraz niewłaściwego trybu rozwiązania stosunku pracy, czyniło zbędne prowadzenie postępowania dowodowego na okoliczności związane ze spełnieniem warunku ogólnego stażu pracy, bowiem brak spełnienia nawet jednej z przesłanek przysługiwania prawa do świadczenia stanowi podstawę oddalenia odwołania (odmowy przyznania prawa do emerytury) bez konieczności sprawdzania pozostałych przesłanek. Z kolei apelacja wnioskodawcy skupia się na kwestii zaliczania okresów pracy w gospodarstwie rolnym z powołaniem się na szerokie orzecznictwo sądów, kwestionując niezaliczenie okresu pracy skarżącego w gospodarstwie

rolnym rodziców, nie zauważając: po pierwsze, że Sąd Okręgowy, wprawdzie hipotetycznie (uznając, że i tak nie prowadzi to do uwzględnienia odwołania), zalicza wnioskodawcy okres pracy w gospodarstwie rolnym rodziców, lecz tylko do podjęcia studiów, kierując się treścią wykładni przyjętej w powołanych orzeczeniach, po drugie, że powodem oddalenia odwołania był także brak 20 letniego stażu nauczycielskiego, wreszcie dopiero w jednym zdaniu na końcu uzasadnienia apelacji kwestionując przyjęcie przez sąd niewłaściwego trybu rozwiązania stosunku pracy.

Tym samym Sąd Apelacyjny wskazuje, że z ustalonego stanu faktycznego sprawy wynika jednoznacznie nie spełnienie przez skarżącego przesłanki przysługiwania prawa do emerytury nauczycielskiej z art. 88 cytowanej ustawy Karta Nauczyciela w postaci wykazania 20 letniego okresu pracy nauczycielskiej. Z dołączonych do akt rentowych świadectw pracy, potwierdzonych przez samego wnioskodawcę w przedłożonej informacji dotyczącej okresów składkowych i nieskładkowych (karta 10-11 akt rentowych) wynika, że w charakterze nauczyciela w okresie do końca 2008 r. (liczenie stażu nauczycielskiego tylko do tej daty wynika z treści art. 88 ust. 2a pkt 1 ustawy) pracował od 2 listopada 1988 r. do 30 czerwca 1989 r. (8 miesięcy) oraz od 1 września 1989 r. do 31 grudnia 2008 r. (19 lat i 4 miesiące). Wprawdzie razem daje to dokładnie wymagane 20 lat (i tym jak się wydaje kieruje się wnioskodawca utrzymując spełnienie wszystkich warunków prawa do emerytury), lecz z okresu tego podlegają odliczeniu okresy pobierania zasiłków chorobowych, co prowadzi do prawidłowego ustalenia przez organ rentowy, że okres faktycznego wykonywania pracy nauczycielskiej, pod odliczeniem wskazanych wyżej okres zasiłkowych wyniósł 19 lat, 10 miesięcy i 28 dni.

Co do podstaw prawnych takiego sposobu liczenia stażu nauczycielskiego wskazać należy, że podstawą prawną nabycia prawa do emerytury w niniejszej sprawie są przepisy art. 46 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS i art. 88 Karty Nauczyciela. Zgodnie z art. 46 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, przysługuje ubezpieczonym pracownikom urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r., a przed 1 stycznia 1969 r., zatrudnionym w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (do tych ostatnich zalicza się nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych wykonujących pracę nauczycielską - art. 32 ust. 3 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach z FUS). Natomiast stosownie do art. 32 ust. 1a pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (dodanego przez art. 1 pkt 16 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw - Dz. U. Nr 121, poz. 1264, która weszła w życie z dniem 1 lipca 2004 r.), przy ustalaniu okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. W myśl art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, nauczyciele mający trzydziestoletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze, mogą - po rozwiązaniu na swój wniosek stosunku pracy - przejść na emeryturę. Również nauczyciele urodzeni po dniu 31 grudnia 1948 r., a przed dniem 1 stycznia 1969 r., zachowują prawo do przejścia na emeryturę bez względu na wiek, jeżeli spełnili warunki do uzyskania emerytury, określone w ust. 1, w ciągu dziesięciu lat od dnia wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach z FUS (czyli do dnia 31 grudnia 2008 r.) z wyjątkiem warunku rozwiązania stosunku pracy (art. 88 ust. 2a pkt 1 Karty Nauczyciela). Zmiana stanu prawnego dokonana z dniem 1 lipca 2004 r. polegająca na dodaniu w art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS ustępu 1a, ma ten skutek, iż nowa regulacja ma zastosowanie do ubezpieczonych, którzy przed wejściem w życie noweli nie spełnili wszystkich warunków wymaganych do nabycia emerytury. Wobec powyższego należało w sprawie zbadać, czy ubezpieczony - po uwzględnieniu przypadających przed zmianą stanu prawnego okresów faktycznego niewykonywania pracy w szczególnym charakterze (nauczycielskiej) - udowodnił na dzień poprzedzający 1 lipca 2004 r. spełnienie wszystkich przesłanek warunkujących przyznanie prawa do emerytury w obniżonym wieku. Ustaleniu podlegało więc w pierwszej kolejności to, czy ubezpieczony w tej dacie (z uwzględnieniem okresów niewykonywania pracy, za które po dniu 14 listopada 1991 r. zachował prawo do wynagrodzenia lub świadczenia z ubezpieczeń społecznych) udowodnił wymagany ustawą nauczycielski staż emerytalny (20 lat). Oczywiście stażu takiego na ten dzień nie posiada, ponieważ od ustalonego wyżej na 31 grudnia 2008 r. stażu pracy nauczycielskiej podlega odliczeniu cztery i pół roku obejmujące okres od 1 lipca 2004 r. do 31 grudnia 2008 r. (wnioskodawca nie posiada także na ten dzień 30 letniego ogólnego stażu pracy i to nawet przy doliczeniu do niego wszystkich zawnioskowanych okresów pracy w gospodarstwie rolnym rodziców). Z dniem 1 lipca 2004 r. nastąpiła zmiana sytuacji prawnej wnioskodawcy polegająca na tym, że od tej daty

do nauczycielskiego stażu pracy nie podlegają wliczeniu okresy faktycznego nie wykonywania pracy w szczególnych warunkach (o szczególnym charakterze). Pogląd o tym, iż obowiązujący od dnia 1 lipca 2004 r. przepis art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie ma zastosowania do nauczyciela, który przed tym dniem spełnił wszystkie warunki określone w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, nawet jeżeli wniosek o emeryturę złożył po tej dacie, ale ma zastosowanie do nauczyciela, który przed tym dniem nie spełnił wszystkich warunków określonych w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, jest przyjmowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego w sposób ugruntowany (por. wyroki z dnia 30 stycznia 2008 r., I UK 204/07, OSNP 2009 nr 7-8, poz. 106; z dnia 8 lipca 2008 r., I UK 400/07, LEX nr 590316; z dnia 6 listopada 2008 r., I UK 105/08, OSNP 2010 nr 9-10, poz. 125; z dnia 5 lutego 2009 r., II UK 185/08, LEX nr 725047; z dnia 21 kwietnia 2009 r., I UK 313/08, niepublikowany). Wnioskodawca w dacie 31 grudnia 2008 r., wynikającej z powołanego wyżej art. 88 ust. 2a pkt 1 ustawy Karta Nauczyciela, nie spełnił warunku udowodnienia co najmniej dwudziestoletniego okresu pracy nauczycielskiej, z uwagi na zmianę stanu prawnego (polegającą na tym, że wprowadzony z dniem 1 lipca 2004 r. przepis art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS zasadniczo zmienił definicję pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, poprzez wprowadzenie istotnej zmiany w dotychczasowym stanie prawnym, polegającej na szczegółowym wskazaniu okresów niewykonywania pracy, które nie są wliczane do stażu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, którego to rozróżnienia nie zawierały wcześniejsze przepisy). W stanie prawnym obowiązującym od 1 lipca 2004 r. przy ustalaniu nauczycielskiego stażu zatrudnienia dla celów zweryfikowania nauczycielskich uprawnień emerytalnych przez nauczycieli, którzy do tego dnia nie spełnili wszystkich warunków wymaganych do nabycia prawa do emerytury nauczycielskiej, nie uwzględnia się bowiem okresów niewykonywania pracy nauczycielskiej, w tym okresów korzystania z urlopu dla poratowania zdrowia, za które nauczyciel po dniu 14 listopada 1991 r. otrzymał wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. Dlatego po 1 lipca 2004 r. wymaganie wykonywania pracy nauczycielskiej odnosi się do okresów rzeczywistego wykonywania takiej pracy, z wyłączeniem okresów jedynie formalnego pozostawania przez wnioskodawczynię w nauczycielskim stosunku pracy, kiedy to wnioskodawca pracy tej nie wykonywał, a tym samym nie był narażony na uciążliwości związane z warunkami lub charakterem tej pracy. Zatem przy ustalaniu u wnioskodawcy nauczycielskiego stażu pracy należało pominąć okresy absencji chorobowych (tzw. "okresy L-4" – wyszczególnione w aktach rentowych). Przedstawiona wykładnia znalazła też potwierdzenie w wyroku Sądu Najwyższego z 9 sierpnia 2011 r. I UK 82/11 (LEX nr 1102995).

Zarówno Trybunał Konstytucyjny jak i Sąd Najwyższy zajmowały się także kwestią konstytucyjności tego rozwiązania prawnego. W wyrokach z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07 (OSNP 2008 nr 21-22, poz. 328; OSP 2009 nr 10, poz. 111, z glosą K. Stopki) i z dnia 21 maja 2009 r., II UK 370/08 (OSNP 2011 nr 1-2, poz. 20), przyjęto, że zastosowanie art. 32 ust. 1a pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS do osób, które - jak wnioskodawca w niniejszej sprawie - przed dniem 1 lipca 2004 r. nie spełniły wszystkich warunków nabycia prawa do wcześniejszej emerytury dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, nie narusza konstytucyjnych zasad równości i sprawiedliwości społecznej. Stanowisko to zostało potwierdzone w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, który wyrokiem z dnia 10 lipca 2008 r., K 33/06 (Dz. U. Nr 131, poz. 837; OTK-A 2008 nr 6, poz. 106) jednoznacznie przyjął, że art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest zgodny z art. 2 i art. 32 Konstytucji RP. Trybunał Konstytucyjny potwierdził odmienną sytuację prawną osób, które nabyły uprawnienia do wcześniejszej emerytury na podstawie art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS przed 1 lipca 2004 r., od sytuacji osób, które nabyły uprawnienia po 1 lipca 2004 r. W ocenie Trybunału, organy rentowe orzekając w stosunku do tych osób muszą kierować się nowymi zasadami, czyli nie zaliczać im okresu choroby i macierzyństwa do okresu zatrudnienia, od którego zależy wcześniejsza emerytura, pomimo tego, że okres ten przypadał przed wejściem w życie nowelizacji, albowiem samo uprawnienie do nabycia wcześniejszej emerytury powstało już po zmianie przepisów. Istotne znaczenie ma również fakt, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych warunki nabycia prawa do wcześniejszej emerytury muszą być spełnione łącznie w chwili wydania decyzji przez organ rentowy. Osoby, które nie spełniają wszystkich warunków nabycia prawa do emerytury, muszą liczyć się z mniejszą gwarancją stabilności prawa w tym zakresie. Stanowisko to podtrzymał Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu postanowienia z dnia 20 października 2008 r., K 21/07 (OTK-A 2008 Nr 8, poz. 149), w którym umorzył postępowanie - ze względu na zbędność wydania wyroku - w sprawie o zbadanie zgodności art. 1 pkt 16 w związku z art. 26 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz niektórych innych ustaw w zakresie, w

jakim z mocą wsteczną uniemożliwia uwzględnienie przy ustalaniu okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa przypadające w okresie od 15 listopada 1991 r. do 30 czerwca 2004 r., z art. 2 Konstytucji RP.

Brak spełnienia opisanej wyżej przesłanki w zasadzie zwalnia sąd od rozpatrywania pozostałych warunków przysługiwania prawa do emerytury nauczycielskiej wnioskodawcy, ponieważ w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych sąd orzeka o prawie do konkretnego świadczenia (w tym wypadku o prawie do emerytury), a nie o poszczególnych przesłankach ich przysługiwania, zatem po prostu oddala odwołanie w przypadku niespełnienia chociażby jednego warunku przyznania świadczenia, jednak chociaż skrótowo odniesie się do dwóch pozostałych warunków. Nie ma racji organ rentowy i sąd pierwszej instancji kwestionując niewłaściwy tryb rozwiązania nauczycielskiego stosunku pracy. Z dniem 1 września 2012 r. doszło do rozwiązania z wnioskodawcą umowy o pracę w związku z likwidacją szkoły podstawowej w M. i ten sposób spełnia wymogi określone w art. 88 ust. 1a w związku z art. 20 ust. 1 ustawy Karta Nauczyciela. Zatem gdyby na tę datę wnioskodawca spełniał pozostałe warunki przysługiwania prawa do emerytury nauczycielskiej, to bez znaczenia pozostawałyby dwa następnie okresy zatrudnienia w charakterze nauczyciela i nie rozwiązanie ich w trybie przewidzianym w art. 88 ust. 1 i 1a. Z kolei jeśli chodzi o ogólny staż pracy, to uszło uwagi sądu pierwszej instancji, że okres studiów wnioskodawcy wynosił prawie 9 lat (od 1 października 1979 r. do 9 czerwca 1988 r.), a organ rentowy na podstawie art. 7 pkt 9 ustawy emerytalno-rentowej zaliczył ubezpieczonemu do okresu nieskładkowego prawidłowo 5 lat (wymiar określony w programie studiów), przyjmując w tym zakresie okres od początkowej daty podjęcia studiów, czyli od 1 października 1979 r. Tymczasem, gdyby przyjąć, że wnioskodawca w pierwszych latach studiów, do 31 grudnia 1982 r. (ta data wynika z treści art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy emerytalno-rentowej) korzystając z urlopów dziekańskich, a nawet innych faktycznych przyczyn niekontynuowania nauki, pracował w gospodarstwie rolnym rodziców jako domownik, to kierując się treścią art. 11 tej ustawy (zgodnie z tym przepisem, jeżeli okresy, o których mowa w art. 6, 7 i 10 zbiegają się w czasie, przy ustalaniu prawa do świadczeń określonych w ustawie uwzględnia się okres korzystniejszy), okres nieskładkowy studiów można przesunąć na późniejszy (np. przyjąć lata 1983-1988), zaś uwzględnić okres pracy w gospodarstwie rolnym rodziców przypadający do 31 grudnia 1982 r. Oczywiście wymagałoby to uwzględnienia wyników postępowania dowodowego i wykazania przez wnioskodawcę, że także w tym okresie praca ta spełniała wymogi sprecyzowane między innymi w powołanym orzecznictwie sądowym cytowanym przez sąd pierwszej instancji i w apelacji. Ponieważ jednak uwzględnienie tego stażu i tak nie doprowadziłoby do przyznania prawa do emerytury ze względu na niespełnienie innej przesłanki, dlatego Sąd Apelacyjny ustaleń takich nie prowadził.

Wobec powyższego na podstawie art. 385 kpc orzeczono jak w sentencji wyroku.

Ewa Drzymała Krystian Serzysko Grażyna Wiśniewska